

**21. YÜZYIL BECERİLERİ VE DİN EĞİTİMİ
ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM**

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN: 978-605-72730-9-3
Sertifika No: 50201

Kitabın Adı:

21. Yüzyıl Becerileri ve Din Eğitimi Eleştirel Bir Yaklaşım

Yazar

Doç. Dr. İbrahim Aşlamacı

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan

Muhammet Fatih ADAK

Tasarım

Rümeysa DOĞAN

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No: 34/5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 Faks: 0212 430 83 35
Sertifika No: 4510

1. Basım

Aralık, 2023 / 1000 adet basılmıştır.

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul
Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04
www.ensarneyriyat.com.tr siparis@ensarneyriyat.com.tr

21. YÜZYIL BECERİLERİ VE DİN EĞİTİMİ ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

Doç. Dr. İbrahim AŞLAMACI

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	7
Giriş	11
Eğitimin Amacı: Tarihsel Roller ve Hedefler	27
Yeni Yüzyılın Yeni İhtiyaçları: 21. Yüzyılda Değişime Yön Veren Unsurlar ve Eğitime Yansımaları	41
1. Küreselleşme	42
2. Postmodern Paradigma	48
3. Bilgi ve İletişim Teknolojileri	59
4. Endüstri 4.0	70
5. Toplum 5.0	81
Eğitimde Yeni Bir Yön Arayışı: “21. Yüzyıl Becerileri”	87
1. Anlam ve Kullanımı	88
2. Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	92
3. 21. Yüzyıl Beceri Çerçevesi	102
4. Eleştirisi	131
21. Yüzyıl Becerileri Öğretiminin Temel Bileşenleri	141
1. 21. Yüzyıl Öğreneni	142
2. 21. Yüzyıl Öğreteni	148
3. 21. Yüzyıl Eğitim Programı	154
4. 21. Yüzyıl Öğrenme Deneyimi	160
5. 21. Yüzyıl Öğrenme Ortamı	167
21. Yüzyıl Becerilerinin Türk Eğitim Sistemine Yansıması	173
21. Yüzyılda Dini Yeniden Düşünmek	183
21. Yüzyılda Eğitimde Dine Yer Açmak	197
21. Yüzyılda Din Eğitimi Neye Vadeder?	209
1. Din okuryazarlığı kazandırma	211
2. Ahlak okuryazarlığı kazandırma	216
3. Sosyal bütünleşmeye/Bir arada yaşama becerisine katkı sunma	220
4. Anlam arayışına katkı sunma	224
5. Kimlik inşasına katkı sunma	227
6. Sürdürülebilirliğe katkı sağlama	233
Beceri Temelli Din Öğretimi: İmkân ve Sınırlılıklar	239
Beceri Temelli Din Öğretiminde Bazı Yeterlilik Modelleri	251
Sonuç	257
Kaynakça	264

ÖN SÖZ

21. yüzyıl, hızla değişen ve gelişen bir çağ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyılın ihtiyaçları değişimi anlayan, ona uyum sağlayan ve yön veren, giderek daha fazla karmaşık hale gelen sorunlarıyla yüzleşebilecek bireylere ihtiyaç duymaktadır. Hızla değişen bu yüzyılın gereksinimleriyle başa çıkabilmek, hatta bu dinamikleri yönlendirebilmek için eğitim sistemlerinin nasıl şekillenmesi gerektiği, günümüzde önemli bir tartışma konusu haline gelmiş durumdadır. Önceki yüzyılın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen eğitim anlayışının ve okulların, öğrencileri 21. yüzyılın ihtiyaçlarına, iş gücü piyasasına ve geleceğe hazırlamada yetersiz kaldığı eleştirileri, eğitim sistemlerinin misyonunu sorgulamaya ve çağın ihtiyaçlarına uygun reform arayışlarına yönlendirmektedir.

Bu çerçevede özellikle küresel şirketlerin desteklediği, OECD, UNESCO, AB, Dünya Bankası, Dünya Ekonomik Forumu, P21 gibi farklı kurum, kuruluş ve oluşumlar tarafından belirlenen ve “21. yüzyıl becerileri” olarak adlandırılan yeni bir eğitim anlayışı gelişmektedir. Daha çok küresel piyasa talepleri doğrultusunda oluşturulan 21. yüzyıl beceri çerçeveleri, eğitim politikalarını, uygulamalarını ve araştırmalarını giderek daha fazla oranda etkilemektedir. Bu söylem, günümüz hâkim

eğitim anlayışını temsil etme niteliğini kazanmış durumdadır. Son yıllarda dđnyanın pek çok ülkesinde yrtlen eğitim reformlarının ana gerekçesini, PISA sonuçlarına dayalı olarak 21. yüzyıl becerileri eksenli söylemler oluşturmaktadır. OECD'nin tanımlamasıyla küresel ekonomiler için bu yüzyılın küresel para birimi olarak takdim edilen 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılması, küresel rekabet ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ekonomik sistemde yer almak isteyen ülkelerin takip etmesi gereken zorunlu bir süreç olarak sunulmaktadır. Oluşan genel literatür de bu becerilerin günümüzde kazandırılmasının gerekliliğini sorgusuz n kabul yapmaktadır.

Oysa ağın talepleri, yeni nesillerin özellikleri ve gelecek ngrleri üzerinden temellendirilen beceri çerçevelerini odak noktası yapan bu eğitimin anlayışının, her eğitim yaklaşımı gibi, esaslı bir kritiğe tabi tutulmasına ihtiyaç vardır. Bu kapsamda 21. yüzyıl becerilerinin ortaya çıkış süreci ve hedeflerinin, aktörlerinin amaç ve niyetlerinin, nasıl bir insan, bilgi ve eğitim tasavvuruna sahip olduğunun sorgulayıcı bir yaklaşımla değerlendirilmesi; bu sorgulamadan elde edilen bulgularla beceri odaklı eğitim yaklaşımının din eğitimi açısından imkân ve sınırlılıklarının tartışılması bu çalışmanın hareket noktasını oluşturmaktadır.

Bu alışma benim için oldukça zor ve sıkıntılı bir süreçte yürütüldü. Öncelikle 6 şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve yaşadığım Malatya'yı da en ağır şekilde etkileyen depremler çalışmanın yürütülmesini oldukça güçleştirdi. Bu zorlu süreçte eşim ve ocuklarımlın anlayış ve desteği olmasa çalışmayı yürütmem mümkün olmazdı. Bu nedenle eşim Mehtap'a, kızım Elif Berra ve oğlum Enes Alp'e anlayışlarından ve güçlü desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Yine bu günlere gelmemde büyük emekleri olan aileme ve tüm değerli hocalarıma

teşekkürü bir borç bilirim. Diğer bir teşekkürü bu çalışmanın kitap olarak yayınlanmasındaki üstün gayretleri ve desteklerinden dolayı Değerler Eğitimi Merkezi'nin değerli yöneticisi Hulusi YİĞİT ve kıymetli mesai arkadaşları hak etmektedir.

Bu kitabı kaleme aldığım ikinci bir zor ve sıkıntılı süreç, Ekim 2023'te başlayan İsrail'in Filistinlilere yönelik katliamlarıydı. 21. yüzyılda bütün dünyanın gözü önünde gerçekleştirilen bu katliam, her türlü uluslararası standartların, çocuk, kadın ya da insan haklarının nasıl hiçe sayıldığını, uluslararası kuruluşların yaşananlar karşısında nasıl çaresiz kaldığını ve çoğu ülkenin bu konudaki çifte standartlı tutumunu en açık biçimde bizlere gösterdi. Tüm acılarıyla yaşanan bu katliamın bizlere öğrettiği bir diğer gerçek, uluslararası norm ve kurumlara çok da fazla güvenmeden, 21. yüzyılda da milli, dini, ahlaki değerlerin en az beceriler kadar önemli olduğunu kabul ederek, çocuklara ve gençlere eğitim yoluyla kazandırılması gerektiğiydi. Bu nedenle bu kitabı Gazze'de şehit edilen tüm çocuklara ithaf etmek istiyorum. Yaşanan bu katliamın bir an evvel bitmesi ve bir daha hiçbir çocuğa yaşatılmaması duasıyla, gayret bizden tevfik Allah'tandır.

İbrahim AŞLAMACI

Malatya 2023

Giriş

*Şu anda öğrencileri henüz var olmayan işlere hazırlıyoruz.
Henüz icat edilmemiş teknolojileri kullanarak, henüz sorun
olduğunu bile bilmediğimiz sorunları çözmeleri için.*

Richard Riley

21. yüzyıl hayatın her alanında hızlı bir değişimi beraberinde getirmektedir. İlk çeyreğini henüz tamamlamak üzere olduğumuz bu yüzyıl, bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı ilerlemelere bağlı olarak sosyal, siyasal ve ekonomik alanda insanlığın değişimi ve yeniliği alabildiğince derinden hissettiği bir zaman dilimidir. Her ne kadar insanlık tarihine bakıldığında toplumlar sürekli bir değişim içerisinde olsalar da bu yüzyılda yaşanan değişim, hızı ve boyutları itibarıyla geçmişten ayrılmaktadır. Önceki zamanlardan farklı olarak bu yüzyılda değişim hayatın her alanında gerçekleşmekte, belli ülkelerde değil tüm dünyada yaşanmakta, sadece şehirlerde yaşayanları değil kırsalda yaşayanları, her yaşta tüm insanları etkilemektedir.

İnsanlar 21. yüzyılla birlikte sadece yeni bir yüzyıla değil, milenyum olarak ifade edilen yeni bir bin yıla geçiş yapmışlardır. Bilgi çağı, enformasyon çağı ya da dijital çağ olarak da ifade edilen bu yüzyıl hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte bilginin hızla yayıldığı, ekonomik ve kültürel değerlerin küreselleştiği, artan hareketlilikle toplumsal yapıların farklılaştığı, buna karşılık güvenlik sorunlarının ve belirsizliklerin arttığı bir çağdır.

21. yüzyılda değişimin bu denli hızlı ve küresel boyutlarda olmasında teknolojinin etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler öncelikle gündelik hayatı şekillendirerek bireyleri yaşam biçimlerinde değişiklik yapmaya zorlamaktadır. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren internet temelli teknoloji kullanımı insanların vazgeçemeyeceği hatta uzun süre vakit geçirdiği bir yaşam tarzı haline dönüşmüş durumdadır. Mobil bağlantının gelişimi ve teknolojik sosyal ağların ortaya çıkışı zaman veya mekândan bağımsız olarak bireylerin başkalarına bağlanmasını daha kolay hale getirmektedir. İnsanların birbirleriyle ilişki kurma biçimlerinin giderek sanal hale gelmesi ve sosyal ağlarda kendilerini ifade etme biçimleri, aynı zamanda bir kimlik sorununa dönüşmektedir. Yine bu çağ gelişen bilgi teknolojileri sayesinde bilginin kitlesel olarak yaygınlaştığı bir çağdır. Bilgiye erişimin kolaylaşması insanların ihtiyacı olmadan daha fazla bilgiye ve çok farklı veriye maruz kalmasına yol açmaktadır. Bu şekilde bireylerin bilgiye anında erişimi ve herkesle eşzamanlı etkileşimi onların bu yüzyılda okuryazarlık becerilerine olan ihtiyacını daha da artırmaktadır.

Teknolojik gelişmeler aynı zamanda ekonomik ve sosyal altyapıyı sürekli olarak yeniden inşa etmektedir. Ağ bağlantılı dijital bilgi ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün daha fazla yaygınlaştığı ve Castells'in (2013) "ağ toplumu" olarak betimlediği bu yüzyılda toplumdaki iş gücü, üretim, medya, iletişim ve sosyal hareketler gibi egemen faaliyetlerin tamamı ağlardan meydana gelmekte ve birçok toplumsal kurum, ağ biçiminde örgütlenmektedir. Dolayısıyla teknolojik ve dijital kültürle bütünleşen toplumların günlük yaşantılarına bu bütünlüğü yansıtmaları kaçınılmaz olmaktadır. Yine ilk kez 2017 yılında günümüz toplum yapısını betimlemek için Japonya Başbakanı

tarafından ifade edilen Toplum 5.0 ile insanların makineler ve robotlarla oluşan ilişkisini en başarılı şekilde sürdürebileceği zeminin hazırlanmasına çalışılmaktadır. Bunun için insan ve makine ilişkisini yeniden değerlendiren dijital bir dönüşümden bahsedilmekte ve günümüz toplumu için “Süper Akıllı Toplum”, “Yaratıcı Toplum” ve “Dijital Toplum” adlandırılmaları kullanılmaktadır (Saracel ve Aksoy, 2020; Arı, 2021).

Teknolojinin hâkim olduğu 21. yüzyılda yaşanan bu hızlı değişimin en büyük yansımalarından biri de çalışma hayatında olmaktadır. İlk kez 2011 yılında Almanya’da ifade edilen “Endüstri 4.0” devrimi ile üretim şekli değişerek büyük ölçüde dijitalleşmektedir. Otomasyon sistemlerinde yaşanan ilerleme emeğin yerini sermayenin almasını ve hizmet odaklı bir ekonomiye doğru dönüşümü sağlamaktadır. Bu durum istihdam ve iş gücü piyasasını da değişime zorlamakta, pek çok mesleğin yok olurken yeni mesleklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dünya Ekonomi Forumu (2016a) tarafından yayınlanan “Mesleklerin Geleceği: Dördüncü Sanayi Devrimi için İstihdam, Beceriler ve İş gücü Stratejisi” adlı raporda, bugünkü mesleklerin üçte birinden fazlasının ortadan kalkacağı, okula başlayanların yüzde 65’inin var olmayan işlerde çalışacağı vurgulanırken, gelecekte mesleklerin ve iş gücü niteliklerinin kökten değişeceği öngörülmektedir. Küresel boyutta dijital bir ekonomiye doğru yaşanan bu değişim iş dünyasının 21. yüzyılda iş gücüne katılacak nesillerden beklentilerini artırmakta aynı zamanda ülkelerin bu rekabette geri kalmamak için dijital ekonomiyi geliştirecek nitelikli nesiller yetiştirme çabalarını yoğunlaştırmaktadır.

21. yüzyıl aynı zamanda insanlık için büyük zorluklar getiren, hızla değişen bir ortamdır. Bu yüzyılın zorlukları, insanların çözmesi gereken çevresel, ekonomik ve sosyal sorunları

içermektedir. Başta çevre kirliliği ve iklim değişikliği olmak üzere doğal afetler dünyadaki yaşamın varlığını tehdit eder düzeye ulaşmış durumdadır. Bununla birlikte nüfus artışı ve ekonomik krizler doğal kaynaklara ve temel ihtiyaçlara ulaşmayı güçleştirmekte, yoksulluğu ve eşitsizliği artırmaktadır. Bu durum göç, istikrarsızlık ve çatışmalara yol açmakta, her yıl dünya daha az güvenilir bir yere dönüşmektedir. Yine COVID-19 gibi küresel ölçekte insanlığı tehdit eden salgın hastalıklar yönetilmesi güç durumlar ortaya çıkarmaktadır. İnsan kaynağının gittikçe karmaşıklaşan bu sorunların üstesinden gelebilecek şekilde bağımsız düşünme, problem çözme, karar verme gibi üst düzey becerilere sahip olarak yetiştirilmesinin önemi daha sık vurgulanmaktadır (Bkz. Silva, 2009).

Toplumsal etkisi ve sorumluluğu itibarıyla değişimlerin hem belirleyicisi hem de etkileneni olan eğitim, insanlık tarihi boyunca değişime, gelişmeye ve ilerlemeye imkân sunmuş, değişen çağların sorunlarına ve ihtiyaçlarına çözümler üretmede merkezi bir öneme sahip olmuştur. Bu doğrultuda toplumdan topluma, geçmişten günümüze farklı eğitim felsefeleri benimsenmiş, her dönemin ihtiyaç duyulan bireyini yetiştirmede toplumların değerleri, öncelikleri, hedefleri ve üretim biçimleri temel belirleyici unsurlar arasında yer almıştır. Bu bakımdan eğitim toplumların gelişim süreçlerine bağlı olarak insanların temel ihtiyaçlarını öğrenmelerinden tarımsal üretimin yöntem ve teknik bilgisinin aktarılmasına doğru evrilmiş, sanayileşmeyle birlikte endüstriyel üretimin ve ulus devlet siyasetinin taleplerine daha duyarlı hale gelerek devlet eliyle kitleleştirilmiştir. Bugünkü anlamda okullaşmanın ortaya çıkmasına yol açan sanayileşme de kendi içerisinde üretim biçimlerinin farklılaşmasına paralel olarak farklı aşamalardan geçmiştir (Koca, 2020).

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren tecrübe edilen ve günümüzde daha da belirginleşen hızlı teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve toplumsal zorlukların artan karmaşıklığıyla karakterize edilen modern dünyanın değişen dinamikleri, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren mevcut eğitim sistemlerinin ve çıktılarının sorgulanmasına yol açmıştır. Günümüz eğitim sistemlerinin 19. yüzyıl sanayi toplumlarının siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarına göre pozitivist paradigmayla şekillendiği, ulus devletlerin kamu hizmeti olarak üstlendikleri ve kiteselleştirdikleri eğitimi, okullar aracılığıyla ulus inşası, endüstriyel gelişme ve ekonomik kalkınma amacıyla ihtiyaç duyduyu bireyi yetiştirmede bir fabrikaya dönüştürdüğü ifade edilmektedir (Bkz. Tezcan, 2002; Aydın, 2006; Ateş, 2020). Bu süreçte devletlerin organize ettiği kamusal eğitim sistemleri ile okulların fabrikalara, öğrencilerin sanayideki hammaddelere, öğretmenlerin de işçilere benzetilerek kurgulandığı dile getirilmektedir (Toffler, 2008).

Bu şekilde 19. yüzyılın siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarına göre şekillendirilen modern okulların aşırı derecede standartlaştırılmış ve tekdüzeliğe odaklanmış müfredat yapısı ve tek boyutlu öğretim yöntemleri ile öğrencilerin bireyselliğini ve yaratıcılığını sınırladığı ve bu yönüyle “kitle imha silahına” dönüştüğü ifade edilmektedir (Gatto, 2016). Yine gerçek dünyadaki zorluklarla örtüşmeyen müfredatı ile öğrencileri okul dışındaki hayata yeterince hazırlamaması; rekabetçi ve stresli bir öğrenme ortamı yaratması; öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanması; öğrenci katılımına, sorgulamaya ve yaratıcılığa sınırlı alan bırakan geleneksel öğretmen merkezli yaklaşımı sürdürmesi; eleştirel düşünme, problem çözme, kişilerarası iletişim, çeşitli okuryazarlıklar ve duygusal zeka gibi önemli yaşam becerilerini öğretmede

yetersiz kalması gibi farklı açılardan modern okullar eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu tarz bir eğitim sisteminin çıktıkları olarak öğrencilerin de okuma yazma bilse bile okuduğunu anlamada ve düşüncelerini ifade etmede güçlük çektiği; tarihi olayları kronolojik olarak sıralayabilse de birbirleriyle ilişkisini açıklayamadığı; internetten sınırsız bilgiye kolayca erişse de bilginin güvenilirliğini sorgulayamadığı, çok azının herhangi bir sorunu çözerken bilimsel bir metotdan faydalandığı dile getirilmektedir (Wagner, 2008).

Gelecek nesilleri yetiştirme misyonuna sahip okulların gelinen noktada öğrencileri 21. yüzyılın taleplerine hazırlayamadığı ve çağın gerisinde kaldığı vurgusu daha güçlü bir şekilde çeşitli uluslararası kuruluşların ve iş dünyası çevrelerinin raporlarında kendisine yer bulmaktadır. İş gücü piyasalarında özellikle bilgi teknolojilerinin etkisiyle eş zamanlı hızlı değişimler yaşanırken, günümüz eğitim sistemlerinin gençleri geleceğe ve mesleğe hazırlayamadığı, öğrencinin aldığı eğitimin, piyasa ihtiyaçlarıyla örtüşmediği ve mezun olduklarında yapacakları meslek için yeterliliğini yitirdiği vurgulanmaktadır. İş pozisyonlarını gerekli yeteneklere sahip çalışanlarla doldurmanın zorluğu, dünya çapında yüzde 54'ü etkileyen bir sorun olmaya devam ettiği belirtilmektedir (Manpower Group, 2018). Yine Avrupa Komisyonu tarafından 2012 yılında yayınlanan "Avrupa'da İstihdam ve Sosyal Gelişmeler" adlı raporda Avrupa'da yüksek eğitimli ve genç işsizliğin arttığı belirtilmektedir, buna karşılık her üç firmadan birisinin üst düzey becerilere sahip çalışan bulmada zorlandığı ifade edilmektedir. Bu şekilde mezunların becerileri ile piyasa taleplerinin örtüşmemesi, "beceri uyumsuzluğu" olarak nitelendirilmektedir (AB, 2012). Avrupa Komisyonu sekiz yıl sonra 2020 yılında yayınladığı ikinci raporunda da beceri uyumsuzluğuna dikkat çekerek bu

durumun ücret ve emek dengesini bozduğunu ve insan kaynağını verimsizleştirdiğini vurgulamaktadır (AB, 2020).

Buna benzer veriler eğitim sistemlerinin nitelikli eleman yetiştirmedeki misyonunun sorgulanmasına yol açmakta ve eğitimde çağın ihtiyaçlarına uygun reform arayışlarını artırmaktadır. “21. yüzyılda öğrenciler neyi öğrenmeli?” “Geleceğin insanı nasıl olmalı?”, şeklindeki sorular sıklıkla gündeme taşınmaktadır. Altyapısını Endüstri 4.0 ve bilgi toplumunun gereksinimlerin şekillendirdiği, üstyapısını ise postmodern paradigmanın oluşturduğu bir eğitim anlayışı yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde eğitim otomasyona dayalı üretim ve küresel piyasa talepleri ışığında yeniden ele alınmakta, eğitimde bilgidan çok beceri ve yetkinliğe ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Yaşanan değişim her ne kadar yeni nesillerin özellikleri ve çağın gereksinimleri üzerinden temellendirilmeye çalışılsa da küreselleşme, bilgi toplumu ve Endüstri 4.0 sonrası gelişmeler ışığında oluşturulan uluslararası eğitim standartlarının etkili olduğu görülmektedir (Uçak, 2022).

Yeni eğitim arayışlarında eğitimin geleceği ve geleceğin eğitimi tartışmaları önemli bir yer tutmaktadır. İçinde yaşadığımız yüzyıldaki değişimin hızı sadece günümüze değil geleceğe de uygun eğitim yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır. Çünkü bugün okul hayatına başlayan bir çocuğun 2040’lı yıllarda mezun olup meslek hayatına atılacağı, hatta 2070’li yıllarda hala aktif olarak iş yaşamında yer alacağı düşünüldüğünde rutin beceriler yerine, geleceğin gerektirdiği becerilerle de donatılması gerekmektedir. Bu durumda değişimin hızı bu bireyi sadece günümüzün ihtiyaçlarına, mesleklerine ya da sorunlarına yönelik değil, henüz ortaya çıkmamış işlere, henüz icat edilmemiş teknolojilere ve henüz bilmediğimiz sorunlara hazırlamayı gerektirmektedir. Bir kuşak ön-

cesindeki gibi hayatın ilk dönemlerinde alınan eğitimle geri kalanını ikame ettirmek mümkün gözükmemektedir. İnsan hayatının öğrenme evresi ve onu takip eden çalışma evresi mantığı sırasını ve anlamını kaybetmiş durumdadır.

Yaşadığımız yüzyılda hızla değişip giderek karmaşık hale gelen ve öngörülemeyen bu dünyadaki zorluklarla baş edebilmek için bireylerin yeni bilgi ve becerilerle donatılması gerekliliği açıktır. Bilginin hızla artması ve karmaşık bilgilerin ortaya çıkması bilgi ve beceri kavramlarının bütünleşmesini gerektirmekte, bilgi ve becerilerin harmanlanmasıyla bu yüzyıl için gerekli yeterlilikler ortaya çıkmaktadır (Dede, 2010). Yaratıcı ve girişimci bireylerin iş gücüne katılması için artık “3R” okuma (Reading), yazma (wRiting) ve aritmetik (aRithmetic) yeterli görülmemekte, bunların yanına “4C” olarak bilinen; eleştirel düşünme (Critical thinking), yaratıcılık (Creativity), iş birliği (Collaboration) ve etkili iletişim (Communication) becerileri eklenmektedir (Trilling ve Fadel, 2009).

Üretim süreçleri teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişirken, oluşan ihtiyaçlar eğitimden beklentileri değiştirmektedir. Yeni nesillerin değişen koşullara uygun biçimde geleceğin mesleklerinin gerektirdiği becerilerle donatılması hedeflenmektedir. Ayrıca bu çağı yakalayabilmeleri ve oluşan bilgi yığınları içerisinde en doğru bilgiye ulaşım, analiz edip değerlendirerek gündelik yaşamlarının içerisine entegre edebilmeleri ve bunun sonunda bir ürüne dönüştürebilmeleri için temel düzeydeki becerilerden ziyade üst düzey becerilere sahip olmaları gerekmektedir.

21. yüzyılda öğrencilerin nelere gereksinim duydukları ile ilgili öngörülerden yola çıkılarak farklı kurum, kuruluş ve oluşumlar tarafından belirlenen bu beceriler “21. yüzyıl becerileri” olarak adlandırılmakta ve şemsiye bir kavram olarak kulla-

nılmaktadır (Dede, 2010). Bu beceriler birçok alanla ilişkili, çok boyutlu, karmaşık problemler ve öngörülemeyen durumlarla başa çıkma yeteneğini temsil eden üst düzey beceri ve yeterliklerle ilişkilidir. Bu becerilerin neler olduğu konusunda farklı görüşler olmakla birlikte genellikle temel okuryazarlık becerileriyle birlikte yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme gibi bilişsel beceriler ve iş birliği, liderlik, üretkenlik, iletişim gibi sosyal beceriler sıralanmaktadır.

Günümüz şartlarına uygun üretken ve katılımcı bireyler yetiştirmek için eğitim yoluyla bu becerilerin tüm bireylere belli ölçüde kazandırılması fikri, her geçen gün daha fazla öne çıkarılmaktadır. Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar yerel ve küresel ölçekte eğitim politikalarına yön vermek amacıyla belirledikleri becerileri, belirli sınırlar içinde tanımlamakta ve bu sınırlar içerisinde şekillendirip kategorize etmektedir. Diğer bir ifadeyle 21. yüzyıl becerileriyle ilgili görüşlerine çerçeve çizmektedir. 1993 yılında UNESCO bünyesinde kurulan komisyon tarafından hazırlanan Delors raporu (Delors, 1996) sonrası başlayan bu çabalar özellikle 2000'li yıllarda daha da yoğunlaşmış durumdadır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (AB), Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, ülkelerin resmi eğitim otoriteleri, büyük teknoloji şirketlerinin de destek verdiği The Partnership for 21st Century Skills (P21), The National Research Council (Ulusal Araştırma Konseyi, NRC), 21. The Assessment and Teaching of 21st Century Skills (21. Yüzyıl Becerilerinin Değerlendirilmesi ve Öğretilmesi, ATC 21), gibi kuruluşlar ve Pedro (2006), Wagner (2008), Trilling ve Fadel (2009) gibi araştırmacılar tarafından hazırlanan beceri çerçeveleri ilgili literatürde sıklıkla atıf yapılan çerçeveleri oluşturmaktadır.

Yeni nesillerin öngörülmesi zor bir geleceğe hazırlanması için bilgiden çok beceri ve yetkinlik temalarının öne çıkarıldığı bu çalışmalarda OECD, Dünya Bankası ve Dünya Ekonomik Forumu gibi organizasyonlar değişimin gerekliliğini daha çok iş piyasasının beklentileri doğrultusunda küresel rekabet ve sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirerek ele alırken, UNESCO ve UNICEF gibi kurumlar ise herkes için kapsayıcı eğitim ve fırsat eşitliği bağlamında değerlendirmeye çalışmaktadır. Yine Avrupa Birliği tarafından belirlenen beceri çerçevelerinde sürdürülebilir kalkınma ile yaşam boyu öğrenme teması öne çıkarılırken, ABD’de özellikle küresel şirketlerin desteklediği özel sektör kuruluşları tarafından yürütülen çalışmalarda, öğrencileri küresel ekonomide daha rekabetçi olmaları için hazırlama odak noktası yapılmaktadır. Özellikle sürecin önemli aktörlerinden OECD, çerçeve programları, yayınladığı raporlar ve PISA ve TIMMS gibi ülke durum karşılaştırmaları yaptığı sınavlarla bu becerilerin ne kadar kazandırıldığını ölçmeye çalışmakta böylece bu sınavlar üzerinden eğitim standartlarının daha çok küresel rekabet temelli oluşturulmasını sağlamaktadır (Bell, 2016).

Günümüzde eğitim reformlarının önemli bir gerekçesi haline getirilen 21. yüzyıl beceri çerçevelerinin giderek daha fazla gündeme taşınması, ülkeler ve eğitim kurumları üzerinde buna yanıt verme konusunda artan bir baskı oluşturmaktadır. Son yıllarda eğitim alanında bu becerilerin eğitim öğretime entegrasyonu birçok ülkede ortak kabul görmektedir ve 21. yüzyıl becerileri küresel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Norveç, Danimarka, Finlandiya, İspanya, Avusturya, Güney Kore (Bkz. Zhao and Tröhler, 2021) gibi pek çok ülke OECD’nin sınav sonuçlarının yönlendirmesiyle 21. yüzyılın beceri ve yeterliliklerini kazandırmak amacıyla

2000’li yıllardan itibaren eğitim programlarını ve ortamlarını yeniden düzenlemeye yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Türkiye de tüm dünyada hızla yayılan eğitimde 21. yüzyıl becerileri hareketine duyarsız kalmamakta, son yıllarda eğitimle bu becerilerin kazandırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda öncelikle Avrupa Yeterlikler Çerçevesi (AYÇ) temel alınarak Türkiye Yeterlikler Çerçevesi (TYÇ), Mesleki Yeterlilik Çerçevesi (MYÇ), Türkiye Yükseköğretim Yeterlik Çerçevesi (TYYÇ) gibi standartlar geliştirilmiştir. Yine Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2011’de “21. yüzyıl Öğrenci Profili”, 2014’te “MEB Kalite Çerçevesi” hazırlanmıştır. Bu kapsamda atılan önemli adımlardan birisi de 2018 yılında güncellenen öğretim programlarının beceri temelli olarak hazırlanmasıdır. 2023 yılında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından “21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu” hazırlatılarak Türkiye için 21. yüzyıl becerilerine yönelik sistematik bir çerçeve önerisi sunulmaya çalışılmıştır (Türel, vd. 2023). Yine 2023 yılı içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı ile UNICEF arasındaki iş birliğiyle okulöncesinden ortaöğretimin sonuna kadar Türkiye ulusal beceriler çerçevesi geliştirme çalışmaları yürütülmüş ve “K12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli” geliştirilmiştir (MEB, 2023). Aynı yıl içinde ilk ve ortaöğretimdeki tüm derslerin öğretim programlarının bu model çerçevesinde yenilenme çalışmaları sürdürülmektedir.

21. yüzyıl becerilerinin bireyleri modern dünyada başarıya hazırlamak için önemli olduğu ilgili literatürde geniş çapta kabul görse de bunlar eleştirisiz de değildir. Bu beceri çerçevelerinde sıralanan becerilerin tam olarak nelerden oluştuğu konusunda mutabakatın olmadığı, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim gibi bazı becerilerin yeni olmayıp yüzyıllardır geçerli beceriler olduğu, bu beceri çerçeve-

lerinin eğitimin muhtevasını piyasa talepleri doğrultusunda sadece endüstrinin ihtiyaçlarını dikkate alarak belirlemeyi öngördüğü vb. açılardan eleştiriler yöneltilmektedir (Bkz. Zhao and Tröhler, 2021; Tright, 2021).

Bu beceri çerçeveleriyle yürütülen eğitim sistemi reformlarının ana motivasyonunun bilgi yoğun ekonomi olduğunu söylemek mümkündür. Eğitimi endüstrinin talepleri doğrultusunda şekillendirme çabaları, günümüzde bu trendle daha da baskın bir hale bürünmüştür. Beceriler, 21. yüzyıl ekonomilerinin küresel para birimi haline gelmiş durumdadır (OECD, 2012). Eğitimin değişen rolü ve çağın gereksinimlerinden dolayı kısa sürede geçerlilik kazanan bu becerilerin kazandırılması, ülkelerin küresel ekonomide var olabilmeleri için atmaları gereken zorunlu bir adım olarak sunulmakta, aksi durumda bu ülkelerin küresel ekonomik yarışta rekabet etme güçlerinin zayıflayacağı ifade edilmektedir (Wagner, 2008). Bu durum ülkeleri bu becerileri kendi eğitim programlarına entegre ederek kazandırmaya sevk etmektedir. Bununla birlikte her ülkenin eğitim muhtevasını ve politikalarını şekillendirmede kendilerine özgü tarihi, sosyolojik ve ekonomik şartları genellikle gözardı edilmektedir. Diğer bir ifadeyle süreç eğitimde küresel piyasa beklentilerine karşılık otantik, yerel kültürel değerlerin törpülenmesine doğru ilerlemektedir.

“21. yüzyıl becerileri” eğitim anlayışı ile bireyin entelektüel anlamda geliştirilmesi ve özgürleşmesi için belirlenen hedeflerin yerini yaşam ve kariyer becerileri almakta, öğretim programları çağın gerektirdiği beceri setleriyle doldurulmaktadır. Geliştirilen öğretim programlarında insanın bilme ihtiyacına cevap vermekten ziyade gelecekte ihtiyaç duyacağı yetkinliklere önem verildiği görülmektedir. Bu anlayışla eğitim süreci uluslararası standartlar üzerinden ve daha çok

üretim odaklı ele alınmaktadır. Bireyin sadece maddi dünyada ürettikleri ve başardıkları üzerinden değerlendirildiği ve bu yönünün geliştirilmesine odaklanıldığı görülmektedir. Yeni nesillerin sahip olması gereken yeterlilikler ile küresel piyasa talepleri örtüşürmeye çalışılmakta, bu taleplerinden doğan başarı kriterleri uluslararası bir norma dönüştürülerek dünyanın her tarafına ithal edilmektedir (Uçak, 2022).

Eğitimin hem öznesi hem de nesnesi olan insanın günün koşulları, ihtiyaç ve beklentileri içerisinde nasıl algılandığı, nasıl değerlendirildiği ya da ona hangi niteliklerin atfedildiği eğitim felsefesinin belirlenmesi ve bu felsefi zemin üzerinden eğitim politikaları ve uygulamalarının inşa edilmesi bakımından önemlidir. Bu çerçevede küresel problemlerin çözümü, piyasa talepleri ve yeni nesillerin özellikleri gibi farklı gerekçeler üzerinden yaygınlaşan ve artık dünyanın her köşesine ithal edilen stratejik bir kavramsal çerçeveye dönüşen “21. yüzyıl becerileri” söylemiyle ortaya konulan eğitim anlayışı nasıl bir teorik arka plana sahiptir? Bu anlayış nasıl bir insan tasavvur etmekte ve ona hangi nitelikleri atfetmektedir? Bu beceri çerçevelerinde insan varlığının bütünselliği gözetilmekte midir? şeklindeki sorularla detaylı bir analize tabi tutulmasına ihtiyaç vardır.

21. yüzyılda dinin birey ve toplum hayatında yeri üzerinde yeniden düşünmek gerekmektedir. Dünyada milyarlarca insan dini bir aidiyete ve kimliğe sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Din, insanın anlam arayışına, sosyal bir kimlik edinimine, toplumsal sorumluluklarına ve çevresindeki diğer varlıklarla ilişkilerini düzenlemesine rehberlik etmektedir. Din aynı zamanda bu yüzyılda karşılaştığımız sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, terörizm, göç, çevre ve sağlık sorunları, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi küresel ölçekte yaşanan so-

runların çözümüne katkı sunabilecek potansiyel bir referans kaynağıdır. Bu durumda eğitim sisteminde sosyal bir gerçeklik olarak dinin görmezden gelinmesi mümkün müdür? Dinin ve dolayısıyla din eğitiminin 21. yüzyıl öğreneni için bir anlamı var mıdır? Bu yüzyılda karşılaştığımız söz konusu krizlerin aşılması sadece insanın maddi yönünü hedef alan ve onu gelecekteki kariyeri için gerekli görülen becerilerle donatmayı hedefleyen eğitim yaklaşımıyla ne kadar mümkündür? Bu krizlerle mücadelede birey ve toplum hayatında bir gerçeklik olan dinin bakış açısı önemsiz midir? 21. yüzyıl beceri çerçevelerinde insanın manevi ihtiyaçları karşılığını bulmakta mıdır? şeklindeki sorular yanıtlanmayı beklemektedir.

Ulusal ve uluslararası ilgili literatüre bakıldığında 21. yüzyıl becerilerinin son yılların popüler konusu haline getirildiği, konu üzerine yapılan araştırmaların her geçen yıl katlanarak arttığı görülmektedir. 21. yüzyıl beceri çerçeveleri, içerik ve değerlendirme anlayışı, öğrenen ve öğretmenlerin becerilere sahip olma düzeyleri, ders kitapları ve öğretim programlarının beceriler açısından incelenmesi, teknoloji ve çevrimiçi dijital öğrenme araçlarının bu becerileri kazandırmada etkisi, STEM modeli ile ilişkisi vb. alanlar araştırmaların yoğunlaştığı başlıkları oluşturmaktadır (Bkz. Altınpulluk ve Yıldırım, 2020).

Ancak giderek artan bu literatürde, 21. yüzyıl beceri çerçevelerine yukarıda sorulan sorular ekseninde bakılmadığı görülmektedir. Bir eğitim projesi olarak din eğitiminin 21. yüzyıl becerileriyle ilişkisinin incelendiği ulusal ve uluslararası düzeyde doğrudan araştırmalar çok sınırlıdır (Bkz. Vinikka vd., 2019; Zakaria vd., 2020; Sultoni, 2021). Bu konuda Türkiye’de yapılan az sayıdaki araştırmadan birisi Ünal (2022) tarafından yapılan ve ortaöğretim DKAB öğretim programla-

rının 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine yönelik içerikleri ne düzeyde barındırdığını ve hangi becerilerin geliştirilmesine katkı sağladığını tespit etmeyi amaçlayan doktora tez çalışmasıdır. Yine Tosun (2019) tarafından hazırlanan ve “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin 21. Yüzyıl Öğrenen ve Öğreten Becerilerini Kullanım Düzeyleri” başlıklı makale öne çıkmaktadır. Ayrıca 21. yüzyıl beceri çerçeveleri içerisinde yer alan kimi alt becerilerle din eğitiminin ilişkisini inceleyen çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Örneğin eleştirel düşünme (Aşık Ev, 2012; Cingöz, 2019; Karasu, 2020; Öncel, 2020), problem çözme (Yiğit, 2019), iletişim (Cebeci, 2015; Demir, 2021); din okuryazarlığı (Birecik, 2015) bu çalışmalardan bazılarıdır.

21. yüzyıl becerilerini kazandırabilen nitelikli bir eğitim sağlamada ve yeni dünya insanını şekillendirmede din eğitiminin rolünü anlamak önem taşımaktadır. Araştırmada öncelikle teori ve uygulamada yeni bir paradigmaya karşılık olarak kullanılan 21. yüzyıl becerilerinin bir ön kabule dönüştürülmeden neyi amaçladığı, hedeflerinin neye göre belirlendiği ve neye hizmet ettiği, nasıl bir insan tasavvuruna sahip olduğu ve nasıl bir eğitim süreci öngördüğünün sorgulayıcı bir bakışla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. İkinci kısımda ise 21. yüzyılda dinin rolü, din eğitiminin bu yüzyılda neleri vadedebileceğinin incelenmesi, beceri temelli bir din eğitiminin imkân ve sınırlılıkların tartışılması hedeflenmektedir.

21. yüzyıl becerileri her ne kadar ilgili literatürde daha çok öğrenen becerileri üzerinden incelenmiş olsa da aslında sadece öğrenciler için ele alınması gereken beceriler değildir. Öğretmenler ve okul yöneticileri gibi eğitimin diğer paydaşları açısından da konu edilmekte ve bu paydaşların da edinmesi gereken beceriler sıralanmaktadır. Bu çalışmada ise daha ziyade öğrenen becerileri üzerinden konu işlenmek-

tedir. Yine din eğitimi, örgün ya da yaygın biçimde pek çok faaliyet türü olan bir alandır. Bu çalışmada günümüz kamu okullarında yer alan din öğretimi 21. yüzyıl becerileri çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Bugünkü eğitim anlayışının nasıl bir gelişim seyri takip ettiği yeterince önemsenmez. Bu durum eğitimle ilgili bugüne ve geleceğe ilişkin alınacak tüm kararların eksik bir bakış açısıyla ele alınmasına neden olmaktadır. Bu nedenle 21. yüzyılda eğitimin uygun rolünün ve amacının ne olması gerektiğini anlamamıza yardımcı olması amacıyla öncelikle onun tarihsel süreç içerisindeki değişen rollerine ve amaçlarına bakmak yararlı olacaktır.

Bu kitapta günümüzde pek çok ülkede yürütülen eğitim reformlarının ana gerekçesi haline getirilen ve günümüz hâkim eğitim anlayışını giderek daha fazla düzeyde temsil niteliği kazanan “21. yüzyıl becerileri” odaklı eğitim yaklaşımının sorgusuz bir ön kabule dönüştürülmeden aktörlerinin kim olduğu, neyi amaçladığı, hedeflerinin neye göre belirlendiği ve neye hizmet ettiğinin; nasıl bir insan, bilgi ve eğitim tasavvuruna sahip olduğunun sorgulayıcı bir yaklaşımla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sorgulamadan elde edilen bulgularla 21. yüzyılda dinin ve din eğitiminin rolüne odaklanılmakta, eğitim sistemindeki konumları üzerinde yeniden düşünölmekte, beceri odaklı eğitim yaklaşımının din eğitimi açısından imkân ve sınırlılıkları tartışılmaktadır.

Kitap, 21. yüzyıl becerileri odaklı eğitim anlayışının bütönlöklöklü bir hayat, insan, bilgi ve eğitim tasavvuruna sahip olmadığını, bu nedenle her ne kadar pratik ve teknik kazanımları olsa da eğitimin bütönlöklöklü hikayesi haline getirilmemesi gerektiğini; ancak bütönlöklöklü bir eğitim yaklaşımının bir bileşeni yapılabileceğini savunmaktadır. Ayrıca daha çok küresel piyasa talepleri doğrultusunda şekillenen sürecin, eğitimde yerel, kültürel, milli ve manevi değerlerin törpölenmesine fırsat vermeden yürütölməsi gerektiğine dikkat çekmektedir. Böylece yürütölen bu sorgulamayla günümüzde bütöncöl bir eğitim modeli geliştirme arayışlarına mütevazi bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

siparis @ ensarnesriyat.com.tr

